

CHET TILLARINI O'QITISHDA INTENSIV METODLARNING O'RNI VA AHAMIYATI

Eshmamatova Asal Oybek qizi

*O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti talabasi**Ilmiy rahbar: Yuldasheva Salomat*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada chet tillarini o'qitish metodikasi, ularning rivojlanish tarixi va bosqichlari, bugungi kunda chet tilini o'qitish metodikasi qo'llanilayotgan zamonaviy metodlar va ularning turlari, ulardan qanday foydalanish haqida so'z boradi.*

Abstract: *This article talks about the methodology of teaching foreign languages, the history and stages of their development, the modern methods and their types used in the methodology of teaching foreign languages today, and how to use them.*

Kalit so'zlar: *metodika, innovatsiya, chet tili, kommunikatsiya, ko'nikma, malaka, didaktika.*

Keywords: *methodology, innovation, foreign language, communication, skills, competence, didactics.*

KIRISH

Hozirgi davrda ta'lim taraqqiyoti yangi yo'nalishlar bo'yicha innovatsion pedagogikani keltirib chiqardi. Shu o'rinda innovatsiya nima degan savol tug'iladi. Innovatsiya- inglizcha "yangilikni kiritish yoki tarqatish" ma'nolarini anglatadi. Yangilik kiritishning ijtimoiy-psixologik aspekti esa Amerika tadqiqotchisi E.Rodjers tomonidan ishlab chiqilgan. U yangilik kiritish jarayoni, qatnashuvchilarning tavsifi, ularning yangiliklarga bo'lgan qiziqishlari va boshqalarni o'rgangan. Ilmiy yo'nalishlarda yangilik va innovatsiya tushunchalari bir-biridan tubdan farqlanadi. "Yangilik"-bu vosita, yangi metod turi, metodika, texnologiya ma'nosini anglatadi. "Innovatsiya"- bu ta'limning ma'lum bosqichlari bo'yicha rivojlanadigan jarayon hisoblanadi. Jahon ilm-fan taraqqiyoti gurkirab yashnamoqda. Holbuki, bu bizning diyorumizga ham o'z ta'sirini o'tkazmay qolmayapti. Ilm dunyomizga ilg'or innovatsion texnologiyalar ham tatbiq etilmoqda. Buning yorqin ifodasi sifatida, Yurtboshimiz tomonidan 2021-yilni "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligi yili" deb nomlashi ham mamlakatimiz yoshlarining ma'suliyatini yanada oshirdi. Ta'lim sohalariga ilg'or, zamonaviy innovatsion texnologiyalarning keng tatbiq etilishi ham chet til o'rganayotgan yoshlar uchun keng imkoniyatlar, marralar eshigini ochdi, desam xato bo'lmaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Chet til bu xorijiy mamlakat tilidir. Respublikamizda G'arbiy Yevropa (ingliz, ispan, nemis, faransuz) tillari va Sharq (arab, turk, fors, xitoy, hind) tillari o'qitilib kelinmoqda. Bu tillar ta'lim muassalarining o'quv rejalaridan o'rin olgan. Uchala tilni o'qitish jarayoni turlicha kechadi. Ona tili va ikkinchi til tabiiy vaziyatda, chet til esa sun'iy muhitda o'rganiladi. Chet tildagi muloqot, asosan, darsda muallim rahbarligida kechadi. Uchala til orasida chet tilni o'rganish va o'rgatish muayyan jihatlari bilan keskin farq qiladi. Bu esa, o'z navbatida, tegishli chet til o'qitish texnologiyasini qo'llashni taqozo etadi. Chet til muallimi metodika fani yutuqlarini puxta o'zlashtirish orqali o'quvchi-talabaniing to'plagan til tajribasi me'yorini aniq

bilishga va uni yanada takomillashtirishga erishadi. Chet tillarni samarali o'rgatish uning metodikasini bilishni taqozo etadi. Chet tillarni o'rganish va o'rgatish ko'p jihatdan chet til o'qitsih metodikasi masalalarini nazariy tomondan ishlab chiqilishiga va nazariyaning amalda qo'llanishiga bog'liqdir.

Metodikaning predmeti- chet til predmeti orqali ta'lim-tarbiya berish jarayoni va usullari, chet til o'rgatish ilmi, muallim va o'quvchi faoliyatini o'rganish metodikaning predmeti sanaladi.

Chet til o'qitish metodikasi fan sifatida 200 yildan ortiq tarixga ega. Bu davr ichida chet til o'qitish metodikasiga turlicha munosabatlar bildirilganini kuzatish mumkin. Bunday qarashlardan biri akademik L.V.Shcherbaga mansub hisoblanadi. Uning fikricha, har qanday fanni o'qitish metodikasi fan bo'lishiga qaramasdan, nazariy fan hisoblanmaydi. U amaliy masalalarni hal qiladi. Jumladan, chet til o'qitish metodikasi ham faqat psixologiya dalillariga tayanmaydi, balki umumiy va xususiy tilshunoslik tadqiqotlariga asoslanadi. Agar tilshunoslik til hodisalarining kelib chiqishi va harakatlanish qonuniyatlari bilan shug'ullansa, metodika bu qonuniyatlarga asoslanib zarur til hodisasidan amalda foydalanish uchun nima qilish kerak degan savolga javob beradi. Metodika tarixiga oid ilmiy namunalarni tubdan o'rganish shuni ko'rsatadiki, ayrim tadqiqotchilar metodikani *san'at* deb atashadi. Ular odatda fransuz metodisti Penlash fikriga ishora qiladilar, ya'ni "yaxshi" yoki "yomon" metod yo'q "yaxshi" yoki "yomon" o'qituvchilar bor. Bunday fikrdagi kishilarga nemis metodisti E.Ottoning 1924-yilda bayon qilingan fikrlari bilan javob berishi mumkin. U jumladan shunday deydi: "Agar kimki metodikani san'at deb hisoblar ekan, u fan nazariyasini uning amalda qo'llanishi bilan qorishtirib yuboradi". **Chet til o'qitish metodi** deyilganda chet til o'rgatishning amaliy, umumta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlariga erishuvni ta'minlovchi muallim va o'quvchi faoliyatining majmuasi tushuniladi. Metod atamasi "ta'lim usullari yig'indisi" va "ta'limning yo'nalishi" ma'nolarida qo'llanadi. Birinchisi ta'lim nazariyasida jarayon metodlar ma'nosida ishlatilsa, ikkinchi ma'noda uni o'qitish metodikasi tarixiga oid asarlarda uchratishimiz mumkin. Masalan, chet til o'qitishning tarjima metodi, tog'ri metod, ongli-qiyosiy metod, an'anaviy metod, intensiv metod va boshqalar hisoblanadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tabiat va jamiyat hodisalari o'zaro bog'langan va uzluksiz aloqada rivojlanadi. "Chet til metodikasi" atamasi kishi ongida quyidagicha ya'ni assotsatsiya "bog'lanish" uyg'otadi: avvalambor, tilni o'rgatishga qaratilgan metod va metodik usullar yig'indisi tushuniladi yoki o'qitish metodlari haqidagi ilmiy bilimlar va nihoyat, mustaqil pedagogik fan ko'z oldimizga keladi, Chet til o'qitish metodikasi didaktika bilan uyg'un, o'zaro bog'langan holda rivojlanib kelgan. Barcha o'quv fanlarining o'qitish nazariyalari didaktika faniga asoslanishi, undan ilmiy ozuqa olishi shubhasiz barchamizga ma'lum. Chet til o'qitish ham didaktikaga asoslanadi. Didaktika ta'limining umumiy nazariyasi, metodika muayyan o'quv predmetini o'qitish ilmi, lingvodidaktika tillarni o'qitish umumiy nazariyasi, lingvometodika aniq bir tilni o'qitish ilmi sifatida qaraladi. "Metod" atamasi bilim, malaka, ko'nikmani egallash, o'quvchilarda dunyoqarashni shakllantirish va bilish imkoniyatlarini yaratish yo'lidagi o'qituvchi-pedagog va talabaning ish usuli ma'nolarini bildiradi. Ushbu tushuncha son-sanoqsiz ta'riflarga ega. Keling shu o'rinda bunga misol bo'la oladigan metod turini ko'rib chiqsak.

Kommunikativ didaktika - chet tillarining asosiy yo'nalishlarini belgilovchi va o'quvchilarga muomala qilishni o'rgatuvchi yangi o'quv rejasi hisoblanadi. Shuningdek, Chet til o'qitish metodikasida "kommunikativ didaktika" metodi ham ahamiyatga molik sanaladi. Kommunikativ didaktika quyidagilarni o'zida mujassamlashtiradi:

-Ochiq va moslashuvchan dars konsepsiyasi;

- mavzu va mazmun muhim; - darsdagi asosiy ish shakli: suhbatlashish va guruh bo'lib ishlash;

- o'quvchilari faollashtirish va tildan ijodiy va erkin foydalanishga e'tibor katta bo'lishi zarur; Tushunishdan fikrni izhor qilishga prinsipi asosida mashqqa kuchli e'tibor berish;

-Ma'noni ochishda, harakat ko'lamini belgilashda va mashqni tashkil qilishda vizualizatsiya (ko'rish tayanchi) muhim rol o'ynaydi;

- Kundalik nutqiy muloqotni hayotiy vaziyatda o'rganish (dialogni mashq qilish);

- Tildan og'zaki foydalanish va shu bilan birga asliy matnlarni tushunish muhim hisoblanadi.

XULOSA

Chet til o'rganish ko'p qirrali ta'limot bo'lib, bu jarayonda inson murakkab psixologik o'zgarishlarni boshdan kechiradi. Jumladan, ona tili bilan chet tilini taqqoslash jarayoni yuzaga keladi. Bu jarayonda o'rgatishning turli metod va texnologiyalaridan foydalaniladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida chet til bilan ona tilini taqqoslab o'rgatish samarali natija beradi. Chet til o'rgatish uning metodikasiga oid bilimlarga ega bo'lishni taqozo etadi. Metodika va texnologiyalar chet til o'rganish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Darsni tashkil qilishda metodika fanining turli usullari mavjud. Chet til o'qitish metodikasida keng qo'llaniladigan metodlar: kommunikativ didaktika metodi, madaniyatlararo muloqotni tashkil qilish metodi va mashqni tashkil qilish metodi hisoblanadi. Uchala metod bir biri bilan chambarchas bog'liq va bir-birini to'ldiradi. Metodika fani didaktika fani bilan bog'liq bo'lganligi sababli, chet til o'rganish mobaynida kommunikativlikka asoslaniladi va kommunikativ didaktika metodi yuzaga keladi. Kommunikativ didaktika metodini qo'llash jarayonida pedagogning madaniyatlararo muloqotni shakllantirish metodi ham shakllanadi. Chet til o'rganish natijasida o'zga mamlakat madaniyati ham o'zlashtiriladi. Chet til ta'limida kerakli bilimlarni egallash uchun "mashqni tashkil qilish texnologiyasi" muhim ahamiyat kasb etadi. Barcha bilimlarni o'zlashtirish uchun mashq eng yaxshi usul hisoblanadi. Mashq nafaqat chet til ta'limida balki barcha soha bilimlarini o'zlashtirishda ham ijobiy natija beradi. Darsni samarali tashkil etish, unda pedagog faoliyati va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni beqiyosdir. Chet til o'rganish jarayonini kommunikativlikka yondashgan holda tashkil qilish, keyingi bosqich madaniyatlararo muloqot darajasiga yetkazish, bunday natijalarga erishish uchun esa, so'ngi qadam, "mashq texnologiyasi"ga e'tibor qaratish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Maxmudov, Q. S. O. G. L., Shayxislamov, N. Z. O. G. L., & Jo, B. B. O. G. L. (2020). O'zbek va xorijiy tillarda antonimlar tavsifi, o'rni va ularning turli jihatdan tasniflanishi. Science and Education, I(Special Issue 3). 2. Juraboyev, B. B. (2020). Nemis tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv. Science va Ta'lim, 7(7), 215-220.

3. Jo'raboyev, B. V. O. (2021). Ingliz tilidagi haqiqiy materiallardan foydalanish darslar Ta'lim fanlari bo'yicha akademik tadqiqotlar, 2(2).
4. Joraboyev, B. (2020). Nemis tilida juft otlar va ularning o'zbek tilida ifodalanishi. Fan va ta'lim, I(Maxsus 4-son).
5. Juraboev, B. (2020). Motivirovannye ludi dlya udovletvoreniya svoix sobstvennyx potrebnostey. Ta'lim fanlari bo'yicha akademik tadqiqotlar, (3)
6. Jo'raboyev, B. B. U. (2021). Onlayn o'qitish uchun muammolar va echimlar va chet tillarini o'rganish. Ta'lim fanlari bo'yicha akademik tadqiqotlar, 2 (Maxsus 2-son).